

Dílo Josepha a Michaela Haydna ve sbírce Ondřeje Horníka

MICHAELA FREEMANOVÁ

Domáci i zahraniční odborná literatura, která pojednává o hudebním životě českých zemí v 18. století a v první polovině století následujícího, staví mezi tehdejšími cizími hudebníky s největším vlivem na domácí skladatele na první místo zpravidla Wolfganga Amadea Mozarta. Toto tvrzení lze ovšem vztáhnout jen na Mozartova jevištní díla. Pokud se týče duchovní hudby, byli u nás v 18. století jednoznačně nejoblíbenějšími autory Joseph (1732–1809) a Michael (1737–1806) Haydnové; Mozartova chrámová tvorba se na našich kůrech začala ve větší míře objevovat až v 19. století. Nejvýmluvnějším dokladem této skutečnosti je četnost děl Josepha Haydna a jeho bratra Michaela v chrámových sbírkách větších i menších měst a obcí – tak, jak je díky svému zájmu o starší notové materiály zachytil významný pražský varhaník, ředitel kůru karlínského chrámu sv. Cyrila a Metoděje a profesor pražské konzervatoře Ondřej Horník (1864–1917), který na přelomu 19. a 20. století systematicky shromažďoval hudebniny, jež se dochovaly na mimo-pražských i pražských kůrech. V důsledku dobové proměny vkusu, související s cecilskou hudební reformou a tím také s omezením figurálního chrámového hudebního provozu (nikoli všeobecným – viz dále), hrozil těmto materiálům zánik. Zdaleka tu nešlo jen o duchovní tvorbu: v Horníkově sbírce se nachází i mnoho světských děl, která svědčí o tom, že v 18. století u nás Joseph Haydn patřil k nejoblíbenějším autorům symfonií a komorní hudby. Jako příklad tu lze uvést smyčcové *Quartetti Opera II.* (Hob.III:25–30), Ondřejem Horníkem získané od „p. učitele Picha“ z Choustníkova Hradiště.¹

Choustníkovo Hradiště leží ve východních Čechách; jeho jméno nese nejen obec sama, ale i celé panství, na němž byla na přelomu 17. a 18. století vybudována obec Kuks včetně zámku hraběte Františka Antonína Šporka a konventu, kostela a hospitálu milosrdných bratří, jejichž hudební sbírka začala v Kuksu vznikat krátce poté, co sem členové řádu poprvé přišli v roce 1743. V letech 1766–1806 byl, byť s přestávkami, převorem kukského konventu někdejší regenschori vídeňské řádové residence Benignus Roth (cca 1729–1807), který ve Vídni i Kuksu udržoval styky s nejvýznamnějšími rakouskými skladateli své doby, tedy i s bratry Haydnovými Josephem a Michaellem. Ti byli v letech, kdy Roth řídil vídeňský kůr, zaměstnáváni milosrdnými bratry jako houslisté.² Benignus Roth kukský hudební fond, dnes uložený v Národním muzeu – Českém muzeu hudby, zásadním způsobem rozšířil o nejnovější hudbu, duchovní i světskou. První katalog sbírky, *Inventarium*

1) CZ-Pnm, sign. X B 27.

2) K historii kukské hudební sbírky viz FREEMANOVÁ-KOPECKÁ, Michaela: *Collectio Fratrum Misericordiae Kukussiensis*, Editio Praga, Praha 1998.

© 2017 Michaela Freemanová, published by De Gruyter Open. This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 License.

über den musikalischen Chor worüber der allmahlige Regenschory die Absicht hat. Eingrichtet für das Jahr 1813, pořizený regenschorim Franzem Xaverem Ruckerem, zaznamenává mimo jiné i jedenašedesát kvartetů, šestnáct kvintetů, sto šest symfonií a čtyři symfonie pastorální.³ Z komorních skladeb (Haydn, Pleyel, Kramář-Krommer, Sterkel, Hoffmeister, Mozart, Distler) se v kukské sbírce do dnešní doby dochovalo pouhých jedenáct vesměs neúplných Pleyelových kvartetů, jeden Pleyelův kvintet a dva kvintety Hoffmeisterovy.⁴ Kvartety, které Ondřej Horník získal z Choustníkova Hradiště, jsou opsány na papíru s vodoznakem „tre lune“ a iniciálami FA, pravděpodobně vyrobeném v Lombardii, což naznačuje nejspíš vídeňský původ rukopisu. Italský papír se sice do Čech dovážel, ale jeho běžné používání na venkově, navíc v kraji, kde fungovala řada místních papíren, jejichž výrobky kukský konvent pravidelně nakupoval (Trutnov, Vrchlabí, Čistá u Vrchlabí ad.), se nezdá pravděpodobné.

Na přelomu 18. a 19. století měly Choustníkovo Hradiště a kukský konvent společné ředitele kůru – nejprve Josepha Faltise (1776–1842), jenž byl ve službách milosrdných bratří v letech 1795–1810, a po něm Franze Xavera Ruckera (1798–1866), který vykonával úřad kukského regenschorihovo až do své smrti. Haydnovy kvartety CZ-Pnm X B 27 mohly původně patřit do kukské sbírky a být do Choustníkova Hradiště zapůjčeny s úmyslem opsat je a vrátit zpět, k čemuž zřejmě nedošlo.

Je škoda, že podobně pečlivě jako Ondřej Horník neregistroval původ hudebnin získaných z různých míst a zdrojů i otec Zdeňka Nejedlého, učitel, skladatel a hudební vydavatel Roman Nejedlý (1844–1920). V jeho sbírce se dochovalo několik symfonií Josepha Haydna (Hob.I:12, I:35, I:36, I:75, I:76, a I:D1 – připisovaná i Michaelu Haydnovi)⁵ a *Sinfonia Pastorella Ex D* Václava Pichla, označená jako dílo Josepha Haydna.⁶ Všechny byly opsány na lombardském papíru s vodoznakem „tre lune“, kombinovaném s několika variantami iniciál. Mohly pocházet právě tak z dnes neznámé zámecké nebo klášterní sbírky, jako z podobné zápůjčky venkovského kantora, k jaké zřejmě došlo v Choustníkově Hradišti.

Světské skladby Josepha Haydna jsou ve sbírce Ondřeje Horníka do jisté míry raritou, dokládající široké hudební zájmy venkovských vzdělanců – učitelů i kněží. Takovým příkladem je např. *Sinfonie in Dis* (Hob.I:103), kterou v roce 1803 v Příbrami opsál Wenceslaus Heidelberg,⁷ nebo *Il Quartetti*, oeuvre 1 (Hob.III:19), *Trois quatuors composés et dédiés a conte Apponyij*, oeuvre 73 (Hob.III:69) a *VI Divertimenti*, op. 1 (Hob.II:6), které Horník získal roku 1903 z Kyšperka (dnešního Letohradu).⁸ Jméno původního majitele na nich není uvedeno, pravděpodobně se však jednalo o římskokatolického kněze Antonína Buchtela (1804–1882), který od roku 1845 působil v Kyšperku a jehož rozsáhlou sbírku knih, hudebnin a hudebních nástrojů Ondřej Horník získal od jeho nástupce P. Václava Tejkla a kyšperského řídícího učitele Josefa Kadlečka.

3) Státní oblastní archiv Zámrsk, Hospitál Kuks, milosrdní bratři, karton 1.

4) FREEMANOVÁ-KOPECKÁ, op. cit. v pozn. 2, č. kat. 348–349, 565–576.

5) CZ-Pnm, sign. II E 173, II E 174, II E 175, II E 178, II E 172, II E 171.

6) CZ-Pnm, sign. II E 176.

7) CZ-Pnm, sign. X B 29.

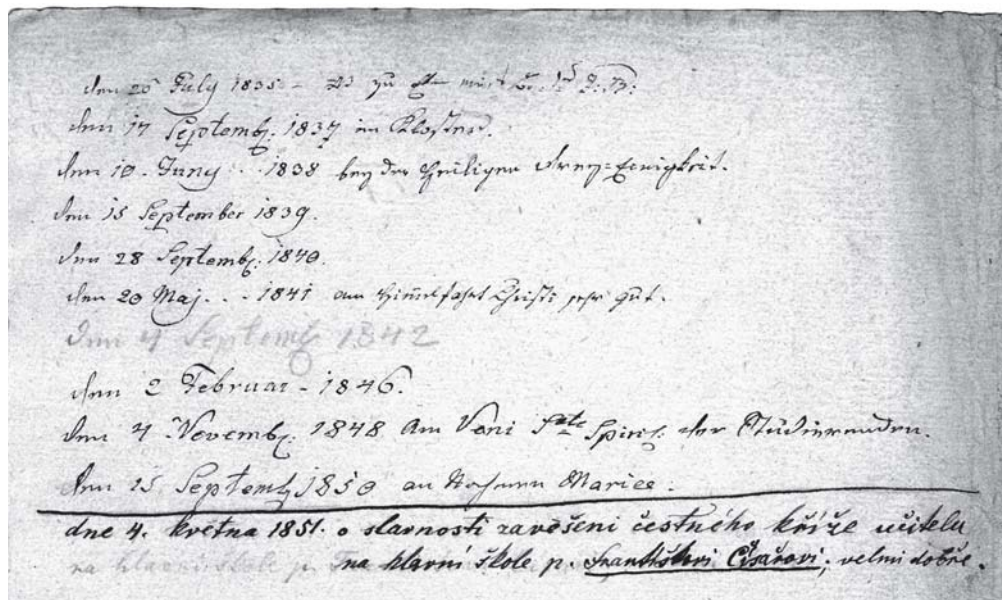
8) CZ-Pnm, sign. X B 22, X B 23, X B 24.

Naprostá většina kompozic Josepha Haydna, které Ondřej Horník shromáždil, patří k žánru duchovních skladeb – zastoupeny tu jsou především mše, requiem, Te Deum, litanie, árie, sekvence Veni Sancte Spiritus, části mešního propria (graduale, offertoria) a mariánské antifony (Ave Regina, Alma Redemptoris Mater, Salve Regina). Ze čtrnácti mší Josepha Haydna se v Horníkově sbírce objevují tyto:

Název	Signatura NM-ČMH	Provenience	Přípisy
<i>Missa in honorem BVM</i> (<i>Große Orgel-Solo Messe</i>), Hob.XXII:4	X A 9a	Pižeň	Dedicavit Ecclesiae Sct. Bartholomaei Thom. Bettschen eo tempore choralista
	X A 9b	Česká Skalice	
<i>Missa Cellensis in honorem BVM</i> (<i>Cäcilienmesse</i>), Hob.XXII:5	IX F 218a	Mladá Boleslav	
	IX F 218b	Písek	Lorenz Thomas Bartak
<i>Missa Brevis Sancti Joannis de Deo</i> (<i>Kleine Orgelmesse</i>), Hob.XXII:7	X A 2	Český Brod	Franz Xaver Gebauer ⁹
<i>Missa Cellensis</i> , Hob.XXII:8	IX F 215a	Domažlice	ex libris Severinus Blättenbauer Chori Regento a Tuste
	IX F 215b	Ivančice	Andreas Chorvath ¹⁰
<i>Missa in tempore belli</i> (<i>Paukenmesse</i>), Hob.XXII:9	IX F 214	Příbram	Joseph Hrachovetz, 1829
<i>Missa Sancti Bernardi von Offida</i> (<i>Heiligmesse</i>), Hob.XXII:10	X A 7	Příbram	Joseph Hrachovetz
	X A 6	Česká Skalice	kopie z července a srpna 1829, pořídili místní hudebníci pod dozorem Franze Czerného
<i>Schöpfungsmesse</i> , Hob.XXII:13	X A 4	Chlenny	Platschek, 1. polovina 19. století
<i>Harmoniemesse</i> , Hob.XXII:14	X A 5	Písek	opis označený iniciálami L[orenz?] B[artak?], 1. polovina 19. století

9) Opis na českém papíru, charakteristickém pro poslední desetiletí 18. století, s vodoznakem půlměsíce a šesticípé hvězdy s malou hvězdičkou uvnitř.

10) K moravským kantorům viz zvl. TROJAN, Jan: *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 18. a 19. století*, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Brno 2000 (jméno Chorvath u Ivančic neuvádí).

Joseph Haydn: Missa Cellensis (Cäcilienmesse), Hob.XXII:5

Opis, Mladá Boleslav, záznamy o provedení skladby v letech 1835–1851, zadní strana obalu (detail) / Copy, Mladá Boleslav, records of performances of the composition from 1835 to 1851, back of the cover (detail)
 NM-ČMH-HHO IX F 218a

Ze mší, u kterých je autorství Josepha Haydna nejisté, jsou v Horníkově sbírce zastoupeny dvě: Hob.XXII:C27 (z pražského Vyšehradu, z doby kolem roku 1800, opis Johanna Franze Kucžery – viz dále),¹¹ a Hob.XXII:C38 (domažlický opis z doby kolem roku 1770, podepsaný Hollub).¹²

Některé z těchto mší zůstaly na repertoáru kůrů, pro které původně vznikly, hluboko do 19. století. Písecká Cäcilienmesse byla poprvé provedena v roce 1805, naposledy roku 1851. Mezi provozovacími materiály Missy Cellensis z Domažlic se nachází později pořízený hlas prvních houslí, opsaný na strojně vyrobený papír, který naznačuje, že se mše dávala ještě po roce 1850. Missa in tempore belli byla podle přípisů členů chrámového sboru provozována v Příbrami nejméně do roku 1880: z tohoto roku a z roku předcházejícího pocházejí nejmladší vokální party. V téže době byly pořízeny i party prvního a druhého trombonu (označené „na místo Fagotu a Corny“) a nedatovaný part Euphonium in B, obojí patrně ve snaze o nový, plnější orchestrální zvuk. Lze předpokládat, že nešlo o trombony snížcové, ale v té době ve střední Evropě a v Itálii oblíbené strojivové nástroje. Zajímavé tu jsou poznámky na partu Contra-Violone: k 23. listopadu 1879 „traurig und gut gegangen“, k 28. dubnu válečného roku 1866 „při Infulati Dekana bila bida pivo dali prvně za 12 x Maß“. Podobně dlouho jako Missa in tempore belli byla uváděna Missa Sancti Bernardi von Offida z České Skalice, a to až do roku 1877, mimo jiné také v Chvalkovicích (1829)

11) CZ-Pnm, sign. IX F 217.

12) CZ-Pnm, sign. IX F 216.

a Hronově (1833). Písecký opis *Harmoniemesse* byl zcela jistě využíván ještě v roce 1866, kdy vznikl opis partu Basso Posaune.

Rozšiřování původního orchestrálního aparátu o další instrumentální, zejména dechové hlasy nebylo v této době žádnou novinkou. Jako příklad lze v Horníkově sbírce jmenovat hudebniny, které v Praze shromáždil Johann Franz Kucžera (cca 1745–1836), ředitel kůru několika pražských chrámů, houslista pražského operního orchestru a druhý ředitel penzijního spolku Jednota umělců hudebních (Tonkünstler-Witwen- und Waisen-Societät). Po Kucžerově smrti se jeho rozsáhlá, cenná sbírka duchovní a světské hudby dostala do majetku vysehradské kapituly, odkud ji získal Ondřej Horník. Kucžera vlastnil množství děl Josepha a Michaela Haydna – mše, graduale, offertoria, árie. K typicky jednoduše obsazeným skladbám Michaela Haydna (čtyři vokální hlasy, dvoje housle, dvě trumpety, varhany) kolem roku 1800 občas připojil violone a neobligátní flétny (na obalu vyznačené kolmo k ostatním hlasům).¹³ Rozšíření instrumentace ke konci 18. století je charakteristické i pro jiné sbírky. Decentnost Kucžerových úprav připomíná způsob, jakým Wolfgang Amadeus Mozart obohacoval o nové dechové hlasy ve stylu vkusu své doby oratoria Georga Friedricha Händela; pozdější zásahy do jejich struktury v zájmu zvýšení atraktivity skladeb pro dobové posluchače, ke kterým se uchýlovali vídeňský hudební spisovatel, kapelník a skladatel Ignaz Franz von Mosel (1772–1844), a Moselův duchovní žák, vlastník panství Náměšť nad Oslavou Heinrich Wilhelm von Haugwitz (1770–1842), byly podstatně drastičtější. Razantnější byly i dobové zásahy do děl Haydnových. Některé úpravy z druhé poloviny 19. století lze přičíst i snaze využít momentální přítomnosti vojenských kapel.¹⁴

Venkovští kantoři a ředitelé kůru si pro svou potřebu neobstarávali výlučně skladby, které mohli uplatnit při bohoslužbách. V řadě menších míst byly uvedeny i kantáty a oratoria Josepha Haydna: *Stabat Mater* (Hob.XX bis:1),¹⁵ *Die Sieben letzten Worte unseres Erlösers am Kreuze* (Hob.XX/2),¹⁶ *Die Schöpfung* (Hob.XXI:2) a *Die Jahreszeiten* (Hob. XXI:3), a to v originále i v úpravách, s původními německými texty i v českém překladu. Horníkova sbírka dokládá, že *Die Jahreszeiten* byly uvedeny v Písku v roce 1833.¹⁷ Zájem o provedení *Die Schöpfung* v Chrudimi naznačuje první vydání oratoria u firmy Breitkopf und Härtel, které vlastnilo chrudimské městské divadlo, odkud se partitura později dostala na kůr farního kostela.¹⁸ V češtině bylo *Die Schöpfung* provedeno na více místech: v Horníkově sbírce se dochovalo z České Třebové, kde zaznělo roku 1824 a k němuž část provozovacích materiálů pořídil místní chirurg a porodník Karel Peterka („Descriptio Carolus Peterka Art[is] Chirurgiae et Obstetricis Mag[ister]“).¹⁹ V Čechách se také objevily ve Vídni

13) CZ-Pnm, sign. X B 59, X B 61, X B 65.

14) K pozdějším úpravám Haydnových skladeb viz kupř. FREEMANOVÁ, Michaela: *Stanovy Cecílské hudební jednoty v Ústí nad Orlicí, londýnského Fund for Decay'd Musicians, vídeňské Tonkünstler-Societät a pražské Jednoty umělců hudebních – Dílo Josepha a Michaela Haydna v hudebním archivu Cecílské jednoty*, in: 200 let trvání Cecílské hudební jednoty v Ústí nad Orlicí, sborník příspěvků z konference „Měšťanská kultura a hudební tradice v Ústí nad Orlicí“, Městské muzeum v Ústí nad Orlicí, Ústí nad Orlicí 2004, s. 41–50.

15) CZ-Pnm, sign. X A 29a, b, c.

16) CZ-Pnm, sign. X B 27, X B 28, X B 30.

17) CZ-Pnm, sign. X B 10.

18) CZ-Pnm, sign. X A 43.

19) CZ-Pnm, sign. X A 32.

vydané komorní verze *Die Schöpfung* – úprava pro kvintet z pera Antonína Vranického, obsahující i vokální party,²⁰ nebo kvartetní úprava Ignaze Franze von Mosel s navíc připojeným partem kontrabas (T. Mollo & Comp., no. 948).²¹ Árie a sborová čísla z Haydnových oratorií byly na českých kůrech prováděny s nově podloženými latinskými texty – například *Graduale Surrexit Dominus vere*, opsané v Domažlicích kolem roku 1840 Severinem Blätterbauerem, vychází z árie *Vollendet ist das große Werk (Die Schöpfung*, druhý díl, č. 14b).²²

Ani v Horníkově sbírce nechybějí mše sestavené z jednotlivých čísel oratorií. Konkrétně se jedná o dvě úpravy *Die Schöpfung* (Hob.XXII: Messen nach Motiven aus den Oratorien, Schnürl Typus 2 – Kyrie: no. 15b, Gloria: no. 4, Credo: no. 8c, Sanctus: no. 15a, Pleni: no. 14b, Benedictus: no. 16b, Agnus: no. 14c, Dona no. 7b). První z nich, *Missa Solemnis*, signovaná A. K., pochází z počátku 19. století a je určena pro čtyři vokální hlasy, dvoje housle, violu, violone, dva klarinety, dva lesní rohy, trombon (Principal), tympány a varhany. Její provenience je neznámá. V Horníkově sbírce je uložena ve stejném obalu jako další verze téže úpravy pro čtyři vokální hlasy, dvoje housle, violu, violoncello, kontrabas, dva hoboj, fagot, dva lesní rohy, dvě trumpety, tympány a varhany. Tato verze je datována 1901; je možné, že jde o vlastní úpravu Ondřeje Horníka (titul uvedený na obalu – *Mše na motivy Stvoření světa* – vedl v Hobokenově katalogu k mylné informaci, že skladba má český text; ve skutečnosti je její text latinský).²³ Pro úplnost je třeba uvést, že Ondřej Horník získal do své sbírky i klavírní výtah *Die Schöpfung*, který kolem roku 1840 pořídil západočeský učitel a skladatel František Václav Karlík (1811–1889).²⁴

Některé chrámové kompozice z Horníkovy sbírky, původními majiteli připisované Josephu Haydnovi, jsou ve skutečnosti dílem jeho bratra Michaela. V Horníkově sbírce se dochovaly jeho mše, requiem, litanie, graduale, Veni Sancte Spiritus, mariánské antifony (*Salve Regina*). Mnohé z těchto opisů pořídil pro svou sbírku Johann Franz Kucžera, který i zde rozšiřoval původní instrumentaci skladeb o přidané hlasy neobligátních fléten.²⁵ Z ostatních majitelů opsaných skladeb Michaela Haydna je třeba připomenout Františka Křepelku (ředitele plzeňské Normalschule a regenschoriho dnešní plzeňské katedrály sv. Bartoloměje), pražské ředitele kůru Václava Josefa Praupnera a Wenzela Vincenze Maschka, kunvaldského učitele a skladatele Jana Františka Michaličku, rožďalovického učitele a skladatele Daniela Františka Milčinského nebo českobudějovického regenschoriho Johanna Nepomuka Voczeta. I díla Michaela Haydna se na českém venkově provozovala dlouho do druhé poloviny 19. století – jako příklad lze uvést *Graduale in C In Deo speravit Pro Dominica 11ma post Pentecosten*, MH 505, které Ondřej Horník získal v opisu Johanna Mrazka ze Sadské, kde bylo v letech 1842–1880 provedeno čtrnáctkrát,²⁶ nebo *Graduale*

20) CZ-Pnm, sign. X A 33a.

21) CZ-Pnm, sign. X A 34, X A 35.

22) CZ-Pnm, sign. X A 41.

23) CZ-Pnm, sign. IX F 219 a, b.

24) CZ-Pnm, sign. X E 237.

25) CZ-Pnm, sign. X B 59, X B 61, X B 65.

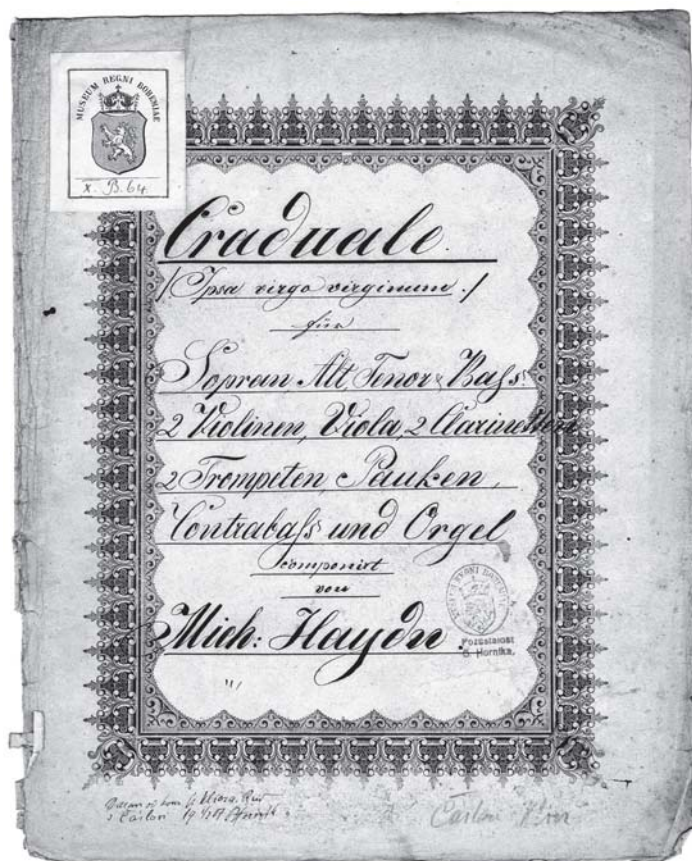
26) CZ-Pnm, sign. X B 60.

Ipsa virgo virginum, MH 670, které Horník dostal z Čáslavi a jehož party byly místními hudebníky a zpěváky opsány roku 1868.²⁷

Velmi populární u nás byly zejména dvě mše Michaela Haydna: *Wir werfen uns darnieder*, MH 629, a *Deutsche Messe Hier liegt vor deiner Majestät*, MH 560, která v chrámovém provozu českých zemí sehrála zvláštní roli. V Českém muzeu hudby se nachází řada variant její původní verze i její pozdější redukce do podoby mešní písně, s německým i českým textem. V Horníkově sbírce je uložena ve dvou různých složkách. Pod signaturou CZ-Pnm X B 53 se nachází jediná hudebnina – *Píseň ke Mši Sváté*, podepsaná Pehel; opis byl pořízen

v Chocni. Signatura CZ-Pnm X B 54 pozůstává ze čtyř různých hudebnin v jednom obalu: X B 54a *Zde v skroušenosti padáme* pochází z Pelhřimova, kde byla opsána kolem roku 1840; X B 54b je tisk z doby kolem roku 1900; X B 54c je datováno rokem 1882, Ondřej Horník ho v roce 1914 získal z Městce Králové; konečně X B 54d, *Píseň ke Mssi Swate s rozličnými hudebními nástrojemi*, je označena *Ex musicalibus Johann Franz Petter* – Ondřej Horník ji získal z České Třebové. „Druhý život“ *Deutsche Messe Hier liegt vor deiner Majestät* byl a je ovšem mnohem delší, než by se mohlo zdát z výše uvedených dat. Do současných českých katolických zpěvníků její písňová verze už zařazena není. Ve zpěvníku Československé církve husitské, vydaném roku 1995, se však vyskytuje ve čtyřech

Michael Haydn: Graduale *Ipsa virgo virginum*

Opis, titulní strana, Čáslav, cca 1840–1868 / Copy, title page, Čáslav, ca. 1840–1868

NM-ČMH-HHO X B 64

27) CZ-Pnm, sign. X B 64.

variantách, založených na první větě mše, z nichž každá má jiný text. Dva texty jsou přeložené z němčiny, dva jsou nové – jeden z nich vychází ze Žalmu 24. Tři písně (č. 44, 69 a 112) mohou být zpívány po celý rok, č. 163 je určeno na konec bohoslužby.²⁸

Některé kompozice v Horníkově sbírce připisované bratrům Haydnovým Josephu a Michaelu zůstávají anonymní, autorství jiných je nejisté (viz kupříkladu opis *Schulmeister-Messe* Franze Josepha Aumanna (Dormann 17, Hob.XXII:G2, u Horníka vedený jako dílo Michaela Haydna).²⁹ Pod dalšími se skrývají skladby současníků obou Haydnů – Františka Xavera Brixiho, Josepha Leopolda Eyblera, Lorenze Grasla, Jana Křtitele Kohla, Ignaze Pleyela, Václava Pichla, Johanna Georga Reuttera, Josepha Schustera, Jana Křtitele Vaňhala, Kajetána Vogla, Martina Heimericha, který působil ve Štýrském Hradci, nebo dokonce Franze Xavera Grubera, jehož *Stille Nacht* se s českým textem (*Tichá noc*, opis z poloviny 19. století) do Horníkovy sbírky dostala pod jménem Josepha Haydna.³⁰

Také Horníkova sbírka obsahuje haydniana, upotřebitelná při školním vyučování – jednak císařskou hymnu,³¹ za druhé pak mimořádně pozoruhodnou pražskou edici *Vesper Psalmen mit Varirten Bässen zum Gebrauche beim nachmittägigen Gottesdienste für Landkirchen. Redigirt von Carl Pitsch Professor des höheren Kurses an der von Vereine der Kunstfreunde für Kirchenmusik in Böhmen begründeten Orgelschule*³² od Michaela Haydna (MH 574, první vydání Mayrische Buchhandlung, Salzburg 1795). Vydání, které Ondřej Horník do své sbírky získal z kůru českobudějovické katedrály, připravil do tisku s německým a českým textem Karl Franz Pitsch (1786–1858), varhaník, skladatel, významný editor starších českých varhanních skladeb (*Museum für Orgelspieler*, Praha 1823–1834), učitel (od roku 1839) a ředitel pražské varhanické školy (1844–1858). Pitsch se jako první pedagog snažil tímto způsobem vyjít vstříc potřebám venkovských studentů varhanické školy, kteří nemluvili německy.

Díla bratří Haydnů ve sbírce Ondřeje Horníka lze nahlížet z mnoha úhlů pohledu. Studie dokumentuje proměny instrumentace v závislosti na dobových představách o ideálním orchestrálním zvuku i na novinkách hudebního nástrojařství, výrobu a dovoz notového papíru i domácí ediční činnost. Hlavně a především však zachycuje trvalý zájem o tvorbu obou Haydnů a o starší hudební produkci vůbec, a to nejen v době, kdy chrámový hudební provoz ovlivňovala cecilská reforma, ale i mnohem později.

Michaela Freemanová (1946–2017) byla pracovnící Kabinetu hudební historie EÚ AV ČR, Puškinovo nám. 447/9, 160 00 Praha 6, Česká republika. Tento článek patří k jejím posledním vědeckým pracím.

28) *Zpěvník Církve československé husitské*, Praha 1995, s. 132, 186, 271, 358.

29) CZ-Pnm, sign. X B 55.

30) CZ-Pnm, sign. X A 51.

31) CZ-Pnm, sign. X B 6, X B 7, XII C 100.

32) CZ-Pnm, sign. XIII F 179.

The Works of Joseph and Michael Haydn in Ondřej Horník's Collection

MICHAELA FREEMANOVÁ

Joseph Haydn (1732–1809) and his brother Michael (1737–1806) were the most popular composers in eighteenth-century Bohemia, and their compositions have been preserved in collections in Prague, among other places. The study deals with Haydniana in the collection of Ondřej Horník (1864–1917) kept at the National Museum – Czech Museum of Music and with sacred works in particular. It notes the performances of compositions by both Haydn brothers given by the Brothers Hospitallers in Kuks, gives concrete examples of changes to instrumentation depending on changing tastes during the period, and touches on cases of doubtful authorship and practical questions concerning the manufacturing and distribution of paper. Among other things, it affirms the importance of Ondřej Horník's activity as a collector.

Joseph Haydn – Michael Haydn – Ondřej Horník – collecting – Kuks – eighteenth century – sacred music in Bohemia

Czech and foreign scholarly literature dealing with musical life in the Czech Lands in the eighteenth century and the first half of the nineteenth generally places Wolfgang Amadeus Mozart first among the musicians of the day with the greatest influence on Czech composers. Of course, such an assertion can only be applied to Mozart's stage works. As far as sacred music is concerned, Joseph (1732–1809) and Michael (1737–1806) Haydn were definitely the most popular composers in Bohemia and Moravia in the eighteenth century; Mozart's church music did not begin to appear in Czech choir lofts to any greater extent until the nineteenth century. This fact is documented most eloquently by the quantity of works by Joseph Haydn and his brother Michael in the collections of churches in both larger cities and smaller towns, as can be seen from records kept by Ondřej Horník (1864–1917) because of his interest in collecting old scores and parts. Horník was an important Prague organist, choir director at the Church of Saints Cyril and Methodius in Prague-Karlín, and Professor at the Prague Conservatory, and he systematically collected music preserved by church choirs in Prague and elsewhere at the turn of the nineteenth and twentieth centuries. As a consequence of changing tastes during the period related to the Cecilian musical reforms and also to the limiting of the performing of polyphonic choral sacred music (these limitations were not universal – see below), there was a risk that the

material would be destroyed. By no means did this involve only sacred music: in Horník's collection there are also many secular works showing that during the eighteenth century, Joseph Haydn was one of the most popular composers of symphonies and chamber music in this country. One can give as an example the string quartets *Quartetti Opera II*. (Hob.III:25–30), which Ondřej Horník obtained from “the teacher, Mr. Pich” from Choustníkovo Hradiště.¹

Choustníkovo Hradiště lies in eastern Bohemia; the name applies both to the municipality and to the entire manor where the village Kuks was built at the turn of the seventeenth and eighteenth centuries, including the residence of Count František Antonín Špork (Franz Anton Graf von Sporck) and the convent, church, and hospital of the Brothers Hospitallers, whose music collection began to be compiled in Kuks shortly after members of the order came there for the first time in 1743. From 1766 to 1806, with some interruptions, the abbot of the Kuks convent was the former choirmaster of the order's residence in Vienna, Benignus Roth (ca. 1729–1807), who maintained contacts both in Vienna and in Kuks with the most important Austrian composers of his day, including the brothers Joseph and Michael Haydn. During the years when Roth was in charge of the choir in Vienna, the Haydn brothers were employed by the Brothers Hospitallers as violinists.² Benignus Roth added a great deal of new music, both sacred and secular, to the Kuks music collection, which is now kept at the National Museum – Czech Museum of Music. The first catalogue of the collection, *Inventarium über den musikalischen Chor worüber der allmahlige Regenschory die Absicht hat. Eingerichtet für das Jahr 1813*, made by the choirmaster Franz Xaver Rücker, lists (among other things) sixty-one quartets, sixteen quintets, one hundred and six symphonies, and four pastoral sinfonias.³ Of the chamber music works in the Kuks collection (by Haydn, Pleyel, Kramář-Krommer, Sterkel, Hoffmeister, Mozart, and Distler), eleven quartets by Pleyel, mostly incomplete, one Pleyel quintet, and two quintets by Hoffmeister are all that have been preserved down to the present.⁴ The quartets, which Ondřej Horník obtained from Choustníkovo Hradiště, are written on paper with the watermark “tre lune” and with the initials FA, probably manufactured in Lombardy, and this indicates that the manuscript probably originated in Vienna. Italian paper was being imported to Bohemia, but it seems unlikely that such paper would be in routine use in rural areas, especially in a region where there were several local paper manufacturers (in Trutnov, Vrchlabí, Čistá u Vrchlabí etc.) from which the Kuks convent was regularly purchasing products.

At the turn of the eighteenth and nineteenth centuries, Choustníkovo Hradiště and the Kuks convent shared the same choirmaster – first Joseph Faltis (1776–1842), who was in

1) CZ-Pnm, shelf mark X B 27.

2) For information about the history of the Kuks music collection, see FREEMANOVÁ-KOPECKÁ, Michaela: *Collectio Fratrum Misericordiae Kukussiensis*, Editio Praga, Prague 1998.

3) State Regional Archives in Zámorsk, Kuks Hospital, Brothers Hospitallers, carton 1.

4) FREEMANOVÁ-KOPECKÁ, op. cit. in footnote no. 2, catalogue nos. 348–349, 565–576.

the services of the Brothers Hospitallers from 1795 to 1810, and then Franz Xaver Růcker (1798–1866), who served as the choirmaster at Kuks until his death. Haydn's quartets CZ-Pnm X B 27 may have originally belonged to the Kuks collection, and they may have been lent to Choustníkovo Hradiště with the intention that they be copied and returned, but this apparently was not done.

It is unfortunate that Zdeněk Nejedlý's father, the teacher, composer, and music publisher Roman Nejedlý (1844–1920), did not record the origins of music obtained from various places and sources as carefully as Ondřej Horník had done. Preserved in his collection are several symphonies by Joseph Haydn (Hob.I:12, I:35, I:36, I:75, I:76, and I:D1 – also attributed to Michael Haydn)⁵ and the *Sinfonia Pastorella Ex D* by Václav Pichl, which is misidentified as a work by Joseph Haydn.⁶ They were all copied on paper from Lombardy with the “tre lune” watermark in combination with several variants of initials. They may have arrived in just this way from the collection at a now unknown manor or monastery on loan from a rural cantor, analogously to what had apparently taken place in Choustníkovo Hradiště.

Secular compositions by Joseph Haydn are something of a rarity in Ondřej Horník's collection, and they document the broad musical interests of educated rural residents – teachers and priests. One such example is the *Sinfonie in Dis* (Hob.I:103), which was copied by Wenceslaus Heidelberg in Přebram in 1803,⁷ or the *II Quartetti*, oeuvre 1 (Hob. III:19), *Trois quatuors composés et dédiés a conte Apponyij*, oeuvre 73 (Hob.III:69), and *VI Divertimenti*, op. 1 (Hob.II:6), which Horník obtained in 1903 from Kyšperk (now called Letohrad).⁸ The name of the original owner does not appear on them, but it was probably

Ondřej Horník (1864–1917)

Fotografie, ateliér J. F. Langhans, Praha, cca 1907 / Photograph, studio J. F. Langhans, Prague, ca. 1907
Národní muzeum – Historické muzeum, Oddělení starších českých dějin / National Museum – Historical Museum, Division of Czech History to 1918

5) CZ-Pnm, shelf mark II E 173, II E 174, II E 175, II E 178, II E 172, II E 171.

6) CZ-Pnm, shelf mark II E 176.

7) CZ-Pnm, shelf mark X B 29.

8) CZ-Pnm, shelf mark X B 22, X B 23, X B 24.

the Roman Catholic priest Antonín Buchtel (1804–1882), who was serving in Kyšperk from 1845, and whose extensive collection of books, music, and musical instruments Ondřej Horník obtained from Buchtel's successor, Father Václav Tejkl, and from a head teacher from Kyšperk named Josef Kadleček.

The large majority of works by Joseph Haydn that Ondřej Horník collected belong to the genre of sacred music – primarily masses, a requiem, a Te Deum, litanies, arias, the sequence Veni Sancte Spiritus, parts of the Proper of mass (graduals, offertories), and Marian antiphons (Ave Regina, Alma Redemptoris Mater, Salve Regina). Of Joseph Haydn's fourteen masses, the following appear in Horník's collection:

Title	Shelf mark NM-ČMH	Provenience	Inscriptions
<i>Missa in honorem BVM</i> (<i>Große Orgel-Solo Messe</i>), Hob.XXII:4	X A 9a	Pilsen	Dedicavit Ecclesiae Sct. Bartholomaei Thom. Bettschen eo tempore choralista
	X A 9b	Česká Skalice	
<i>Missa Cellensis in honorem BVM (Cäcilienmesse)</i> , Hob.XXII:5	IX F 218a	Mladá Boleslav	
	IX F 218b	Písek	Lorenz Thomas Bartak
<i>Missa Brevis Sancti Joannis de Deo (Kleine Orgelmesse)</i> , Hob. XXII:7	X A 2	Český Brod	Franz Xaver Gebauer ⁹
<i>Missa Cellensis</i> , Hob.XXII:8	IX F 215a	Domažlice	ex libris Severinus Blättenbauer Chori Regento a Tuste
	IX F 215b	Ivančice	Andreas Chorvath ¹⁰
<i>Missa in tempore belli</i> (<i>Paukenmesse</i>), Hob.XXII:9	IX F 214	Příbram	Joseph Hrachovetz, 1829
<i>Missa Sancti Bernardi von Offida (Heiligmesse)</i> , Hob.XXII:10	X A 7	Příbram	Joseph Hrachovetz
	X A 6	Česká Skalice	copy dated July and August 1829 made by local musicians under the supervision of Franz Czerny
<i>Schöpfungsmesse</i> , Hob.XXII:13	X A 4	Chleny	Platschek, first half of the 19 th century
<i>Harmoniemesse</i> , Hob.XXII:14	X A 5	Písek	copy marked with the initials L[orenz?] B[artak?], first half of the 19 th century

Of the masses for which Joseph Haydn's authorship is uncertain, Horník's collection contains two: Hob.XXII:C27 (from Prague-Vyšehrad, ca. 1800, copy by Johann Franz Kucžera – see below),¹¹ and Hob.XXII:C38 (copy from Domažlice, ca. 1770, signed Hollub).¹²

Some of these masses remained in the repertoire of the church choirs for which they had originally been copied late into the nineteenth century. The Písek *Cäcilienmesse* was first performed in 1805, then for the last time in 1851. Among the performance materials for the *Missa Cellensis* from Domažlice, there is a First Violin part that was made later, copied on mechanically produced paper, showing that the mass was still being performed after 1850. Inscriptions made by members of the church choir show that the *Missa in tempore belli* was performed in Přebram at least until 1880: the newest vocal parts date from that year and the year before. First and Second Trombone parts (marked “instead of Bassoon and Horn”) and an undated part for Euphonium in B flat were made at the same time, both apparently in an effort to achieve a new, fuller orchestral sound. One may assume that these were not slide trombones, but instead the valve trombones that were popular at the time in central Europe and Italy. There are interesting comments written in the Contra-Violone part – for 23 November 1879: “traurig und gut gegangen”, and for 28 April of 1866 during the Austro-Prussian War: “At the Vesting of the Deacon, it was miserable – for the first time, they were selling steins of beer for 12 kreutzers”. The *Missa Sancti Bernardi von Offida* from Česká Skalice was in use for a similarly long period of time as the *Missa in tempore belli*, until 1877, including performances in Chvalkovice (1829) and Hronov (1833). The Písek copy of the *Harmoniemesse* was definitely still in use in 1866, when a copy of the Basso Posaune part was made.

The expansion of the original orchestration with additional instruments, especially with wind parts, was nothing new at the time. For example, Horník's collection contains music compiled in Prague by Johann Franz Kucžera (ca. 1745–1836), a choirmaster at several Prague churches, a violinist in the local opera orchestra, and the second director of the Musician's Society for the Support of Their Widows and Orphans (Tonkünstler-Witwen- und Waisen-Societät). After Kucžera's death, his extensive, valuable collection of sacred and secular music came into the ownership of the Vyšehrad Chapter, from which Ondřej Horník acquired it. Kucžera owned a large quantity of music by Joseph and Michael Haydn – masses, graduals, offertories, and arias. To the typically simple instrumentation of Michael Haydn's works (four vocal parts, two violins, two trumpets, organ), in ca. 1800 he would add contrabass and optional flute parts (indicated on the title page perpendicularly to the other parts).¹³ The expansion of instrumentation at the end of the eighteenth century is also characteristic of other collections. Kucžera's arrangements are discreet in a way that

9) The copy is on Czech paper characteristic of the last decades of the eighteenth century, bearing a watermark of a half moon and a six-pointed star with a little star inside it.

10) For information about Moravian cantors, see in particular TROJAN, Jan: *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 18. a 19. století* (Cantors in Moravia and Silesia in the 18th and 19th Centuries), Muzejní a vlastivědná společnost v Brně (Brno Museum and Local History Society), Brno 2000 (the name Chorvath is not listed for Ivančice).

11) CZ-Pnm, shelf mark IX F 217.

12) CZ-Pnm, shelf mark IX F 216.

13) CZ-Pnm, shelf mark X B 59, X B 61, X B 65.

is reminiscent of how Wolfgang Amadeus Mozart added new wind parts to the oratorios of Georg Friedrich Händel in the style and taste of his day. Later, far more drastic changes would be made to the music's structure in the interest of making the compositions more attractive to period listeners; such changes were made by the Viennese author on musical subjects, choirmaster, and composer Ignaz Franz von Mosel (1772–1844) and by Mosel's spiritual disciple, the owner of the manor at Náměšť nad Oslavou Heinrich Wilhelm von Haugwitz (1770–1842). Even the period changes made to Haydn's works were more extreme. In fact, one can read an effort to take advantage of the monumental presence of military choirs into some of the arrangements from the latter half of the nineteenth century.¹⁴

The music that rural cantors and church music directors were acquiring for their use consisted of more than just works that they could use during worship services. In a number of smaller localities, there were also performances of cantatas and oratorios by Joseph Haydn: *Stabat Mater* (Hob.XX bis:1),¹⁵ *Die Sieben letzten Worte unseres Erlösers am Kreuze* (Hob.XX/2),¹⁶ *Die Schöpfung* (Hob.XXI:2), and *Die Jahreszeiten* (Hob.XXI:3), both in their original versions and in arrangements, both with their original German texts and translated into Czech. Horník's collection documents that *Die Jahreszeiten* was performed in Písek in 1833.¹⁷ Interest in performing *Die Schöpfung* in Chrudim is shown by a first edition of the oratorio from the publisher Breitkopf und Härtel, which belonged to the Chrudim municipal theatre; that score later found its way to the choir loft of the parish church.¹⁸ *Die Schöpfung* was performed in Czech in various places: in Horník's collection, it has been preserved from Česká Třebová, where it was heard in 1824. For that performance, some of the performing materials were acquired by the local surgeon and obstetrician Karel Peterka ("Descripsit Carolus Peterka Art[is] Chirurgiae et Obstetricis Mag[ister]").¹⁹ Also found in Bohemia was a chamber version of *Die Schöpfung* published in Vienna – a quintet arrangement by Antonín Vranický also containing the vocal parts²⁰ – as well as a quartet arrangement by Ignaz Franz von Mosel with the addition of a contrabass part (T. Mollo & Comp., no. 948).²¹ The arias and choral numbers from Haydn's oratorios were performed by Czech church choirs with newly supplied Latin texts – for example, the

14) For information about later arrangements of Haydn's works, see e.g. FREEMANOVÁ, Michaela: *Stanovy Cecílské hudební jednoty v Ústí nad Orlicí, londýnského Fund for Decay'd Musicians, vídeňské Tonkünstler-Societät a pražské Jednoty umělců hudebních – Dílo Josepha a Michaela Haydna v hudebním archivu Cecílské jednoty* (Bylaws of the Cecilian Music Union in Ústí nad Orlicí, of London's Fund for Decay'd Musicians, of Vienna's Tonkünstler-Societät, and of Prague's Union of Musical Artists – The Works of Joseph and Michael Haydn in the Music Archives of the Cecilian Union), in: 200 let trvání Cecílské hudební jednoty v Ústí nad Orlicí, sborník příspěvků z konference „Měšťanská kultura a hudební tradice v Ústí nad Orlicí“ (200 Years of the Cecilian Music Union in Ústí nad Orlicí. Proceedings from the Conference “Bourgeois Culture and Musical Traditions in Ústí nad Orlicí”), Ústí nad Orlicí Municipal Museum, Ústí nad Orlicí 2004, pp. 41–50.

15) CZ-Pnm, shelf mark X A 29a, b, c.

16) CZ-Pnm, shelf mark X B 27, X B 28, X B 30.

17) CZ-Pnm, shelf mark X B 10.

18) CZ-Pnm, shelf mark X A 43.

19) CZ-Pnm, shelf mark X A 32.

20) CZ-Pnm, shelf mark X A 33a.

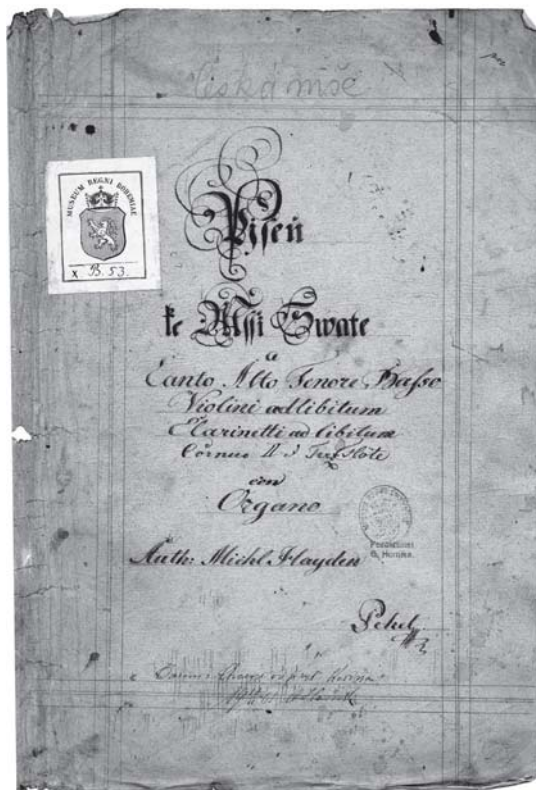
21) CZ-Pnm, shelf mark X A 34, X A 35.

Graduale Surrexit Dominus vere copied in Domažlice in ca. 1840 by Severin Blätterbauer is based on the aria *Vollendet ist das große Werk* (*Die Schöpfung*, Part Two, no. 14b).²²

Horník's collection also contains masses compiled from individual numbers of the oratorio. Specifically, this involves two arrangements of *Die Schöpfung* (Hob.XXII: Messen nach Motiven aus den Oratorien, Schnürl Typus 2 - Kyrie: no. 15b, Gloria: no. 4, Credo: no. 8c, Sanctus: no. 15a, Pleni: no. 14b, Benedictus: no. 16b, Agnus: no. 14c, Dona no. 7b). The first, *Missa Solemnis*, bearing the initials A. K., dates from the early nineteenth century and is written for four vocal parts, two violins, viola, bass, two clarinets, two French horns, trombone (Principal), tympani, and organ. It is of unknown provenience. Another version is contained in Horník's collection with the same title page. It calls for four vocal parts, two violins, viola, cello, contrabass, two oboes, bassoon, two French horns, two trumpets, tympani, and organ. That version is dated 1901; Ondřej Horník may have created the arrangement himself (the title written on the title page - *Mše na motivy*

Stvoření světa (Mass based on motifs from *The Creation*) - led to the incorrect information in the Hoboken catalogue that the composition has a Czech text; in reality, the text is in Latin).²³ For the sake of completeness, it should be said that Ondřej Horník also added to his collection a piano-vocal score of *Die Schöpfung* made in ca. 1840 by the west-Bohemian teacher and composer František Václav Karlík (1811-1889).²⁴

Some of the sacred works from Horník's collection that were attributed to Joseph Haydn by their original owners are in reality works by his brother Michael. Masses, a requiem,

Michael Haydn: *Piseň ke mši svaté* [úprava z *Deutsche Messe Hier liegt vor deiner Majestät*, MH 560] / **Song for Holy Mass** [arrangement from the *Deutsche Messe Hier liegt vor deiner Majestät*, MH 560]

Opis, titulní strana, písař Grazian Pehel, Choceň, 1. třetina 19. století / Copy, title page, copyist Grazian Pehel, Choceň, 1st third of the 19th century
NM-ČMH-HHO X B 53

22) CZ-Pnm, shelf mark X A 41.c

23) CZ-Pnm, shelf mark IX F 219 a, b.

24) CZ-Pnm, shelf mark X E 237.

litanies, graduals, a setting of *Veni Sancte Spiritus*, and Marian antiphons (*Salve Regina*) by Michael Haydn have also been preserved in Horník's collection. Johann Franz Kucžera made many of these copies for his own collection, again expanding the orchestration by adding optional flute parts.²⁵ Among the other owners of copied works by Michael Haydn, František Křepelka is deserving of mention (director of the Pilsen Normalschule and choirmaster at the Church of Saint Bartholomew, the present-day cathedral in Pilsen), as are the Prague church choir directors Václav Josef Praupner and Wenzel Vincenz Maschek, the Kunvald teacher and composer Jan František Michalička, the Rožďalovice teacher and composer Daniel František Milčinský, and the České Budějovice choirmaster Johann Nepomuk Voczet. The music of Michael Haydn was likewise being performed in the Czech Lands far into the latter half of the nineteenth century – for example, Ondřej Horník obtained a copy that Johann Mrazek had made of the *Graduale in C In Deo speravit Pro Dominica 11ma post Pentecosten*, MH 505. The copy came from Sadská, where the work was performed fourteen times between 1842 and 1880.²⁶ Another example is the *Graduale Ipsa virgo virginum*, MH 670, which Horník got from Čáslav. Those parts had been copied by the local instrumentalists and singers in 1868.²⁷

Two of Michael Haydn's masses were especially popular in this country: *Wir werfen uns darnieder*, MH 629, and *Deutsche Messe Hier liegt vor deiner Majestät*, MH 560, which played a special role in the churches of the Czech Lands. In the Czech Museum of Music, there are several variants of the original version, as well as its later reduction to the form of a song for Holy Mass, with texts in German and Czech. Horník's collection contains it in two different folders. Under shelf mark CZ-Pnm X B 53, there is a single piece of music – *Píseň ke Mši Svaté* (Song for Holy Mass), with the signature "Pehel"; the copy was made in Choceň. The shelf mark CZ-Pnm X B 54 consists of four musical manuscripts with a single title page: X B 54a *Zde v skroušenosti padáme* (We fall down here in contrition) comes from Pelhřimov, where it was copied in ca. 1840; X B 54b is a printed copy from ca. 1900; X B 54c, which Ondřej Horník obtained in 1914 from Městec Králové, is dated to 1882; finally, X B 54d, *Píseň ke Mssi Swate s rozličnými hudebními nástrojemi* (Song for Holy Mass with various musical instruments), is labeled as being *Ex musicalibus Johann Franz Petter* – Ondřej Horník obtained it from Česká Třebová. The "second life" of the *Deutsche Messe Hier liegt vor deiner Majestät* was (and still is) much longer than it might seem from the information given above. The song version no longer appears in contemporary Czech Catholic hymnbooks. In the Hymnal of the Czechoslovak Hussite Church published in 1995, however, it appears in four versions based on the first movement of the mass, and each has a different text. Two of the texts are translated from German, and two are new – one is based on Psalm 24. Three of the hymns (nos. 44, 69, and 112) can be sung throughout the year, and no. 163 is intended for the end of the worship service.²⁸

25) CZ-Pnm, shelf mark X B 59, X B 61, X B 65.

26) CZ-Pnm, shelf mark X B 60.

27) CZ-Pnm, shelf mark X B 64.

28) *Zpěvník Církve československé husitské* (Hymnal of the Czechoslovak Hussite Church), Prague 1995, pp. 132, 186, 271, 358.

Some of the compositions in Horník's collection that are attributed to the Haydn brothers remain anonymous, while the authorship of others is uncertain (see e.g. the copy of the *Schulmeister-Messe* by Franz Joseph Aumann (Dormann 17, Hob.XXII:G2, listed by Horník as a work by Michael Haydn).²⁹ Still others actually works by contemporaries of the Haydn brothers – František Xaver Brixi, Joseph Leopold Eybler, Lorenz Grasl, Jan Křtitel Kohl, Ignaz Pleyel, Václav Pichl, Johann Georg Reutter, Joseph Schuster, Jan Křtitel Vaňhal, Kajetán Vogl, Martin Heimerich, who was working in Graz, and even Franz Xaver Gruber, whose *Stille Nacht* (Silent Night) found its way into Horník's collection under the name Joseph Haydn but with a Czech text (*Tichá noc – Silent night*, copy from the mid-nineteenth century).³⁰

Horník's collection also contains Haydniana that could be used for instruction in schools – firstly, there was the “Kaiserhymne”,³¹ then there was the extraordinarily noteworthy Prague edition *Vesper Psalmen mit Varirten Bässen zum Gebrauche beim nachmittägigen Gottesdienste für Landkirchen. Redigirt von Carl Pitsch Professor des höheren Kurses an der von Vereine der Kunstfreunde für Kirchenmusik in Böhmen begründeten Orgelschule*³² by Michael Haydn (MH 574, first edition, Mayrische Buchhandlung, Salzburg 1795). The edition that Ondřej Horník obtained from the music collection of the cathedral in České Budějovice was prepared for printing with a text in German and Czech by Karl Franz Pitsch (1786–1858), an organist, composer, important editor of older Bohemian organ compositions (*Museum für Orgelspieler*, Prague 1823–1834), teacher (from 1839), and director of the Prague Organ School (1844–1858). Pitsch was the first teacher to attempt in this manner to accommodate the needs of rural organ school students who did not speak German.

The works by the Haydn brothers in Ondřej Horník's collection can be viewed from many different perspectives. This study documents the changes to instrumentation depending on period ideas about the ideal orchestral sound and on innovations in instrument making, the production and importing of musical manuscript paper, and editorial activity in this country. First and foremost, however, it reflects the enduring interest in the music of the two Haydn brothers and in older musical works in general, not only during the period when the performing of sacred music was under the influence of the Cecilian reforms, but also much later.

Michaela Freemanová (1946–2017) worked at the Department of Music History of the Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences, Puškinovo nám. 447/9, 160 00 Prague 6, Czech Republic. This article is one of her last scholarly works.

29) CZ-Pnm, shelf mark X B 55.

30) CZ-Pnm, shelf mark X A 51.

31) CZ-Pnm, shelf mark X B 6, X B 7, XII C 100.

32) (*Vespers Psalms* with diverse bass lines, for use at afternoon worship services for rural churches. Revised by Carl Pitsch, professor of upper-level courses at the Organ School founded by the Society for the Friends of the Arts for Church Music in Bohemia), CZ-Pnm, shelf mark XIII F 179.

Karl Franz Pitsch (1786–1858)

Litografie, tisk E. Šír, nedatováno; ze sbírky Ondřeje Horníka / Litography, printed by E. Šír, undated; from Ondřej Horník's collection

NM-ČMH-HHO F 878